Рольова симуляція

КОНГРЕС
В МЮНСТЕРІ ТА ОСНАБРЮЦІ
(формування Вестфальської системи міжнародних відносин)

Автор:
Валерій Кравченко, *директор ДМГО «Центр міжнародної безпеки»*

Гра розроблялась в 2012 р.
Неодноразово проводилась для студентів спеціальності «міжнародні відносини» Донецького національного університету в рамках навчального процесу протягом 2012-2017 рр.

СЦЕНАРІЙ ГРИ

Захід передбачає симуляцію проведення конгресу в Мюнстері і Оснабрюці, на якому учасники Тридцятилітньої війни вирішували питання мирного врегулювання та повоєнного устрою Європи.

Оптимальний формат проведення гри – в дводенний термін.

На першому етапі (День 1) відбувається розподіл ролей між учасниками. Кожен учасник гри виконує роль конкретної держави, що бере участь в конгресі (обмежена версія гри – з кількістю учасників до 20 осіб), або конкретного дипломата (розширена версія гри - з кількістю учасників до 40 осіб). Ролі вирішуються жеребкуванням.

Після цього учасники отримують спеціальні матеріали, з яких вони можуть отримати довідкову інформацію про події XVII століття в Європі, та дані про позицію й потенціал держави, яку вони представляють на конгресі. На ознайомлення з матеріалами учасникам надається кілька годин – час до наступного дня.

На другому етапі (День 2) відбувається симуляція власне роботи конгресу. Пропонується виділити на це від 2,5 до 3 годин. Засновуючись на наявних матеріалах, учасники обговорюють подані до розгляду дискусійні питання, та мають врешті решт сформулювати мирний договір, в якому вони будуть вирішені.

Формат конгресу передбачає кілька етапів, де спочатку учасники отримають можливість висловити свої позиції, потім – час на проведення кулуарних переговорів між собою, а після цього – презентацію оновленої позиції. В залежності від перебігу гри кількість таких етапів може відрізнятися. Втім, рекомендується провести щонайменше три етапи, які включають зазначені елементи.

Для ускладнення гри та внесення до неї елементу актуалізації передбачається на певних етапах надання учасникам (всім – або окремим категоріям, в залежності від країн, які вони представляють) додаткової інформації – даних розвідки, які впливають на розуміння ситуації та можуть призвести до корегування позицій в переговорному процесі.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА – ТРИДЦЯТИРІЧНА ВІЙНА

Тридцятирічна війна була першою загальноєвропейською війною між двома великими угрупованнями: Габсбурзьким союзом (Іспанські і австро-німецькі Габсбурги, католицькі князі Німеччини, Річ Посполита) і антигабсбурзької коаліцією (Франція, Швеція, Данія, протестантські князі Німеччини та ін.)

Основним змістом війни було загострення суперечностей між католицизмом і протестантизмом, хоча в її перебігу зміст цих суперечностей ускладнювався і поглиблювався, а сама війна поступово перетворювалася на боротьбу за панування в Європі.

1. Міжнародне становище в Європі в XVI в. Загострення суперечностей між європейськими державами

Міжнародне становище в Європі у XVI ст. було напруженим і складним.

Іспанська та австро-німецька гілки династії Габсбургів після періоду суперництва вирішили об'єднати зусилля в боротьбі за встановлення свого панування в Європі.

Франція, яка в той час посилилася, прагнула не допустити цього і надала підтримку протестантам у Німеччині. До того ж Франція бажала утвердити своє панування в Італії та була невдоволена посиленням тут впливу іспанських Габсбургів.

Уряд Англії також не бажав залишатись осторонь. З одного боку, Англія не хотіла посилення впливу католицьких Габсбургів у Нідерландах і Німеччині, з іншого - посилення Франції не відповідало її торговельним інтересам. Двозначність позиції Англії вимагала від неї постійного лавірування між Габсбургами та їхніми супротивниками.

Данія, будучи пов'язаною з Північною Німеччиною політичними та економічними зв'язками, теж не бажала посилення в Німеччині Габсбургів.

Король Швеції Густав II Адольф, як і король Данії Крістіан IV, намагався посилити вплив своєї країни на північних морських шляхах. Експансія Іспанії заважала його намірам.

Московське царство тоді вело боротьбу за вихід до Балтійського моря. Габсбурги надавали підтримку католицькій Польщі з метою перешкодити просуванню Московії на захід.

Одночасно в більшості країн Європи спостерігалося падіння авторитету католицької церкви. У частині країн відбувалася Реформація, в інших почалася Контрреформація. Обидві сторони не бажали домовлятися, прагнули знищити супротивника. Наслідком загострення цих протиріч стала Тридцятирічна війна (1618-1648 рр.).

2. Політика Габсбургів у Європі. Причини війни

Династія Габсбургів відігравала значну роль у житті тогочасної Європи. Від середини XV в. Габсбурги постійно обирались імператорами Священної Римської імперії. Розпад держави Карла V не пом'якшив гостроту міжнародних протиріч у Європі. Обидві гілки династії Габсбургів вели боротьбу з протестантами, підтримували католиків і намагалися утвердити своє панування над країнами Європи. На початку XVII в. Габсбурги прийшли до висновку, що спільні дії підуть їм на користь. У багатьох країнах Європи це викликало велике занепокоєння.

Габсбурги продовжували, як і раніше, мріяти про створення світової католицької імперії під їхнім верховенством. Спираючись на підтримку католицької церкви, Габсбурги збиралися знищити у підвладних їм землях не тільки протестантський рух, а й будь-який рух за звільнення від панування їх династії.

Активну боротьбу з протестантами розгорнув обраний імператором Священної Римської імперії Рудольф II Габсбург. За підтримки Рудольфа II єзуїти почали розширювати свої дії в Чехії та протестантських князівствах Німеччини. У відповідь на переслідування протестантські князі Німеччини об'єднались в Євангелічну унію, яку очолив курфюрст Фрідріх Пфальцский. Зате католицькі князі створили 1609 свій союз під назвою Католицька ліга, очолюваний Максиміліаном Баварським. Обидва союзи шукали прихильників у Європі. Євангелічну лігу підтримали протестантські країни – Голландія, Данія, Швеція та Англія, а ще - Франція, хоча була католицькою країною, але не бажала посилення впливу Габсбургів у Європі. Католицьку лігу підтримували австро-німецькі та іспанські Габсбурги.

Відносини між двома таборами загострювалися, і не вистачало лише приводу для того, щоб почалася війна.

3. Чеський період війни (1618-1623 рр..)

Події, які стали приводом до початку війни, відбулися в Чехії, яка перебувала під владою австро-німецьких Габсбургів. Більшість верств населення Чехії була незадоволена національними утисками, відсутністю політичних прав. У 1617 р. королем Чехії було обрано прихильника Габсбургів Фердинанда Штирійського (після

смерті Рудольфа II він став імператором). Ця подія викликала в Чехії вибух народного невдоволення.

У столиці Празі спалахнуло повстання. Натовп протестантів захопив замок Празький град і викинув з вікна трьох королівських радників ("празька дефінестрація"), які керували країною за відсутності короля. На королівський престол чехи запросили голову Євангелічної унії Фрідріха Пфальцского. У відповідь на це Фердинанд Штирійський, не бажаючи втрачати чеський престол, почав за підтримки Католицької ліги воєнні дії.

Чехи мужньо воювали і здобули кілька перемог. Однак їхня армія була набагато менше, ніж війська Католицької ліги, очолювані досвідченим полководцем І. Тіллі. У битві біля Білої Гори 8 листопада 1620 р. він розгромив чеських протестантів. У Чехії почався католицький терор: запалали багаття інквізиції, заборонялася чеська мова, нищилися праці чеських вчених. "Епохою темряви" назвали ті часи чехи.

Тим часом Тіллі рушив далі на німецькі землі й захопив володіння Фрідріха Пфальцского. Успіхи католиків на першому етапі війни вкрай занепокоїли протестантських володарів країн Північної Європи.

4. Датський період війни (1624-1629 рр.)

На стороні Євангелічної унії у війну проти Габсбургів вступив датський король Крістіан IV. Тепер сили у Євангелічної ліги стало значно більше, ніж у Фердинанда Штирійського, якому не вистачало коштів на утримання армії Тіллі. Вихід з цієї ситуації Фердинанд знайшов, прийнявши пропозицію про створення нової армії від Альбрехта Валленштейна (1583-1634 рр.).

Альбрехт Валленштейн - одна з найцікавіших фігур часів війни. В його особі поєднувалися безпринципний авантюрист і талановитий полководець. За походженням А. Валленштейн - чеський дворянин. Виховувався єзуїтами, став ревнивим католиком. Був талановитою, честолюбною й дуже цинічною людиною. Брав участь у розгромі чехів під Білою Горою. Вдячний імператор Фердинанд допоміг Валленштейну за символічну ціну скупити землі, конфісковані у чехів, і той став власником найбільших земельних володінь у Чехії (9 міст, 57 замків, кілька сотень сіл). У 1624 р. імператор присвоїв йому титул герцога Фрідландського.

Валленштейн командував загонами найманців-професіоналів і запропонував імператорові створити двадцятитисячне наймане військо (причому кошти Валленштейна), якщо Фердинанд дозволить утримувати цю армію за рахунок реквізицій (пограбування) місцевого населення. Імператор з радістю погодився і призначив Валленштейна головнокомандувачем. Вся військова здобич, за домовленістю з імператором, лишалася Валленштейну. За короткий термін була набрана 100-тисячна армію, в якій Валленштейн встановив жорстку дисципліну. Саме завдяки армії Валленштейна католики розбили датську армію Крістіана IV. Вдячний імператор винагородив свого головнокомандувача Мекленбургським герцогством і титулом "генералісимуса Балтійського та Океанічного морів". Успіхи Валленштейна викликали заздрість у керівників Католицької ліги. За їхнім наполяганням імператор усунув Валленштейна від командування армією і наказав розформувати його війська.

Успіхи Католицької ліги «розбудили» першого міністра Франції кардинала Рішельє. Він почав заохочувати шведського короля Густава II Адольфа (роки правління: 1611-1632) до війни проти неї.

Густава II Адольфа називали "північним левом". Завдяки успішним війнам проти Польщі та Московської держави він значно посилив позиції Швеції в Балтійському регіоні, перетворивши Балтійське море на "Шведське озеро" (все його узбережжя, крім південної частини, знаходилось у власності Швеції). Густав II Адольф був палким прихильником протестантів і не бажав посилення позицій католицьких Габсбургів у Європі. Рішельє надавав королю Швеції щедрі субсидії та обіцяв усіляку підтримку, якщо він почне війну проти Католицької ліги.

5. Шведський період війни (1630-1634 рр.)

Улітку 1630 р. Густав II Адольф висадився в Північній Німеччині і почав військові дії. Шведська армія складалася з вільних селян-протестантів, які вірили, що

захищають своїх братів по вірі від ненависних католиків. До моральних ідеалів додавалися високі бойові якості армії Густава II Адольфа: вона була озброєна за останнім словом військової техніки - мала кремінні рушниці, скорострільну польову артилерію, добре організовану піхоту і кінноту. Успіхам на цьому етапі війни протестанти зобов'язані діям шведської армії.

Армія Густава II Адольфа розбила війська Тіллі та вдерлася в Баварію - центру зосередження католицьких сил у Німеччині.

Щоб врятувати ситуацію, імператор Фердинанд повернув Валленштейна і надав йому необмежені повноваження.

Перебуваючи в опалі у своїх чеських володіннях, Валленштейн уважно стежив за розгортанням подій. Коли він побачив, що Густав II Адольф почав перемагати, то без вагань запропонував йому свої послуги. Тим, що шведський король воював на боці протестантів, Валленштейн не обіймався. Король Швеції відмовив; це мало для нього фатальні наслідки.

Валленштейн швидко сформував нову армію і почав наступ проти шведів. Війна стала набувати затяжного характеру. Сили сторін були фактично рівні. У листопаді 1632 неподалік Лейпцига, біля невеликого містечка Лютцена відбулася вирішальна битва армій Валленштейна і Густава II Адольфа. Обидві армії зазнали великих втрат і змушені були відступити. Шведський король загинув у битві, і протестантський табір залишився без талановитого ватажка. Валленштейн відійшов до Чехії та розпочав переговори з протестантами про мир. Заздрісні керівники Католицької ліги використали це як привід, щоб звинуватити Валленштейна у зраді. На початку 1634 р. Валленштейн був відсторонений від командування, звинувачений у державній зраді, а по деякім часі вбиттй змовниками, які діяли за наказом Католицької ліги.

Імператорська армія завдала поразки ослабленій шведській армії у битві при Нердлінгені в Південній Німеччині у вересні 1634 р. Здавалося, що військове щастя знову посміхнулося Габсбургам. Проте перший міністр Франції кардинал Рішельє вирішив, що настав час Франції взяти участь у війні. Він розрахував усе точно, як у шахах: вступ Франції у війну ускладнив становище Габсбургів і привів до їхньої остаточної поразки.

6. Французький період війни (1635-1648 рр.)

Військові дії розгорталися в основному на території Німеччини, Іспанії та Іспанських Нідерландів. Вже в перші роки цього періоду визначилася вирішальна перевага антигабсбургської коаліції. Керівна роль у коаліції перейшла до Франції. Кардинал Рішельє хотів, використовуючи ослаблення обох сторін, отримати всі можливі політичні переваги.

Для забезпечення переваги у війні Рішельє вирішив прийняти на службу загони українських козаків, слава про мужність яких була відома далеко за межами їхньої Батьківщини. Уряд Франції через свого посла у Варшаві де Брежі найняв на службу 2-2,5 тис. козаків на чолі з полковником Богданом Хмельницьким та сотниками Сірком і Солтенко. У 1645-1646 рр. козаки під керівництвом І. Сірка брали участь в облозі захопленої іспанцями фортеці Дюнкерк на березі Ла-Маншу. Мужність і рішучі дії козаків відіграли вирішальну роль у її отриманні.

Проте жодна зі сторін не мала достатньо сил для перемоги. Лише на початку 40-х рр., уже після смерті кардинала Рішельє, визначилася перевага Франції та Швеції. Тим часом габсбурзький союз спробував змінити хід війни на свою користь.

У 1643 27-тисячна армія Габсбургів вторглася до Франції, маючи намір досягти вирішальної перемоги. Вирішальна битва відбулася у Рокруа. Армію Габсбургів було фактично знищено. Протягом наступних років Габсбурги отримали нові поразки. У 1646 р. об'єднана шведсько-французька армія зайняла Баварію; виникла можливість поділу Німеччини між Швецією та Францією й захоплення столиці Австрії - Відня. У цих умовах імператор Фердинанд III (роки правління: 1637-1657) повинен був прийняти продиктовані Францією та її союзниками надзвичайно тяжкі для Німеччини умови мирного договору.

7. Вестфальський мир. Наслідки Тридцятилітньої війни для Європи

Переговори країн-переможниць із переможеними велись у двох містах Вестфалії: з 1644 р. в Мюнстері - між послами імператора та французьким урядом, і з 1645 р. в Оснабрюці - між послами імператора та делегацією шведського уряду й німецьких протестантських князів. Переговори просувалися дуже повільно, оскільки їх учасники проводили більше часу в банкетних залах, де з фонтанів лилося вино і засмажувалися цілі бики. А війна тривала аж до 1648 р.

24 жовтня 1648 було оголошено про підписання Вестфальського миру. Переможці отримали значні території: Швеція отримала Східну та частину Західної Померанії; Франція - землі Ельзасу та остаточне підтвердження прав на Лотарингію. Німеччина як держава фактично припинила існування, було закріплено її політичну роздробленість. Визнана незалежність Швейцарії та Голландії. Незважаючи на підписання Вестфальського миру, війна між Іспанією і Францією тривала аж до 1659 р., коли був підписаний Піренейський мир.

Тридцятирічна війна викликала значні зміни в Європі. Держави-переможниці Франція та Швеція посилили свій вплив у європейських справах. Для Німеччини війна призвела до тяжких наслідків. На 200 років було закріплено її політичну роздробленість, населення скоротилося на 10 млн. душ. У Чехії з 3 млн. населення залишилося 700 тис. Більшу частину міст було зруйновано, землі перетворилися на пустки, торгівля та промисловість занепали. Вплив Габсбургів у Європі значно послабшав. Австрійські Габсбурги обмежили свій вплив Австрією, а в Німеччині його повністю втратили. Іспанська монархія також втратила вплив на європейську політику.

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДИПЛОМАТА ЕПОХИ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ - ПОЧАТКУ НОВОГО ЧАСУ

- ✓ оголошення війни;
- ✓ створення коаліції дружніх країн;
- ✓ укладання миру;
- ✓ надання торгівельних преференцій;
- ✓ заборона торгівлі (економічна блокада);
- ✓ територіальні поступки;
- ✓ укладення династичних шлюбів;
- ✓ апеляція до внутрішньої безпеки (у разі нестійкості політичної системи);
- ✓ надання преференцій релігійним громадам (католикам або протестантам);
- ✓ оголошення «священної війни» проти невірних;
- ✓ призначення пенсії на утримання голові держави або члену уряду іноземної держави;
- ✓ підкуп послів.

ЛИСТ ДИСКУСІЙНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ НА КОНРГЕСІ

1. Релігійна свобода в німецьких князівствах.
2. Свобода зовнішньої політики окремих суб’єктів Імперії.
3. Юридичне визнання Габсбургами самостійності Голландії.
4. Юридичне визнання самостійності Швейцарії.
5. Заборона Імперії створювати наступальні військові союзи.
6. Можливість обирати імператора не лише з членів діючої династії.
7. Переділ колоніальних володінь та торгових преференції у Вест-Індії та Ост-Індії.
8. Консолідація зусиль по боротьбі з Османською імперію.
9. Приналежність Південного Ельзасу та, частково, Лотарингії до Франції.
10. Приналежність Західної Померанії, о. Рюген та герцогства Бремен до Швеції.
11. Контроль за дельтами північно-німецьких річок (Ельба, Одер, Везер) за Швецією.
12. Приналежність Лужиці (протестантської території) до Саксонії.
13. Приналежність Східної Померанії, єпископств Магдебург та Мінден до Бранденбурга.
14. Приналежність Верхнього Пфальцу до Баварії.

ПОЗИЦІЇ КРАЇН

ШВЕДСЬКА ІМПЕРІЯ

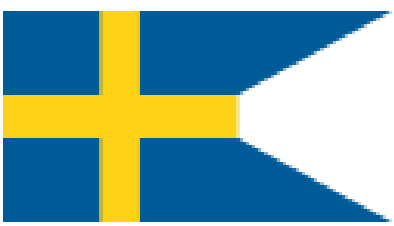

Керівництво держави:
королева Христина – протестантка
Батько - король Густав II Адольф. Загинув у війні в 1632 р.
Мати - Марія-Елеонора Бранденбурзька
Чоловік (у 1648 р.) – не мала

Аксель Оксеншерна – канцлер, граф, соратник короля Густава Адольфа. З 1632–1644 очолює уряд Швеції при малолітній королеві Христині. 1638 - уклав союз з Францією.

Цікавлячись подіями європейської війни, Христина з 1641 почала приймати іноземних послів; в 1642 вона вперше була присутня на зборах Королівської ради, постійною учасницею в якому стала з 1643.

Коли в 1645 почалися мирні переговори в Мюнстері і Оснабрюці, зовнішні справи цілком поглинули увагу уряду. Владолюбна Христина починає втручатися в дипломатичні справи, явно виявляє свою нелюбов до всесильного канцлера Оксеншерна, дає особливі приписи своїм агентам в Мюнстері і Оснабрюці, чим підриває авторитет представників Швеції на Вестфальському конгресі.

У 1654 зречеться престолу, стане католичкою та піде у монастир.

Дипломати:

- ✓ Йохан Оксеншерна – граф, син канцлера, наслідував свого батька, в 1635 р. сприяв підписанню угоди з Польщею.
- ✓ Йохан Адлер Сальвіус – барон, колишній канцлер, лояльний до королеви. Мав зв'язки у німецьких князівствах, зокрема у Саксонії.
- ✓ Шеринг Розенхен – юрист, мешканець Мюнстера, відправлений до Німеччини королевою Христиною в 1645 р., підтримує зв'язки з французами.
- ✓ Матіас Милоніус Бйорклау – професор риторики в університеті Упсали, секретар посольства, виступав посередником між Оксеншерна та Сальвіусом.

Мета: встановити контроль над Балтійським узбережжям Німеччини

Тактика: союз із Францією, «Балтійське море – шведське озеро»

Загальне положення на 1648 р.

В 1630 р. закінчує війну з Польщею. У березні 1633 Швеція, Франція і німецькі протестантські князівства утворюють Хайльброннську лігу. Вся повнота військової і політичної влади в Німеччині переходить до виборної ради на чолі з шведським канцлером Акселем Оксеншерна. Втім у 1635 р. укладений Празький мир – посилення Габсбургів, схвалення кальвінізму. У війну вступає Франція. Їй вдалося запобігти новій війні між Швецією і Республікою обох народів (Польщею), які уклали Штумсдорфське перемир'я, що дозволило Швеції перекинути значні підкріплення через Віслу до Німеччини. Влітку 1636 саксонці та інші держави, що підписали Празький мир, повернули свої війська проти шведів. Разом з імперськими силами вони відтіснили шведського командувача Банера на північ, проте були розбиті в битві біля Віттштока. У 1638 в Східній Німеччині іспанські війська під командуванням баварського генерала Готфріда фон Гелейна напали на переважаючі сили шведської армії. Уникнувши розгрому, шведи провели важку зиму в Померанії. Останній період війни протікав в умовах виснаження обох протиборчих таборів, викликаного колосальним напруженням і перевитратою фінансових ресурсів. Переважали маневрені дії і невеликі битви. У 1645 шведський маршал Леннарт Торстенсон розбив імперців у битві під Янковим біля Праги, а французький принц Конде розбив Баварську армію в Битві при Нердлінгені. У 1648 шведи (маршал Карл Густав Врангель) і французи (Тюренн і Конде) розбили імперсько-баварську армію в битві при Цусмаргаузені і при Лансі.

Окрім того, 1645 р. – перемога у датсько-шведській війні. Територіальні надбання. Мир укладений за посередництва Франції.

Релігійне питання:

Шведи хотіли поширити протестантські свободи на всю Німеччину, зокрема й на спадкові землі австрійських Габсбургів. У липні 1647 р. на конгресі були ухвалені основні положення релігійної згоди між імператором, Швецією й протестантами. Німецькі протестанти мали успіх завдяки підтримці шведської дипломатії, підтриманої перемогами шведської зброї в ці місяці. Важливим досягненням стало скасування принципу «чия країна, того й віра». Справа віри тим самим переводилася на індивідуальний рівень, тобто ставала справою кожного вірного.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 5

КОРОЛІВСТВО ФРАНЦІЯ

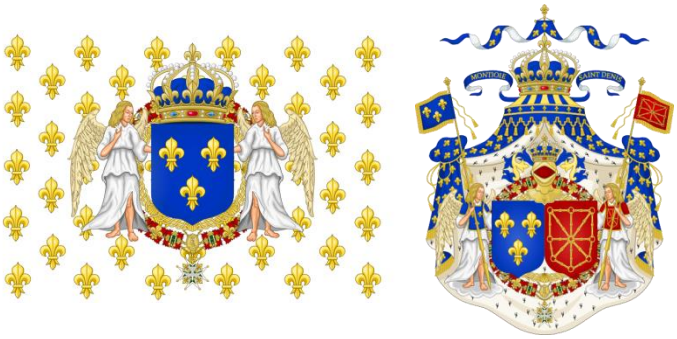

Керівництво держави:

король Людовік XIV (нар. 1638 р.) – католик
Батько – Людовік XIII де Бурбон.
Мати – Анна Австрійська
Дружина (у 1648 р.) – не мав
Кардинал Джуліо Мазаріні (з 1643 р.) – перший міністр, фаворит королеви Анни, протеже Ришельє. У 1635 р. – легат Франції в Римі.

Протягом Тридцятирічної війни зовнішню політику фактично направляв перший міністр кардинал Ришельє. Завдяки дипломатичному мистецтву останнього, католицька Франція довгий час не втручалась напряму у війну, водночас, залучивши могутні протестантські держави, зокрема Данію і Швецію, до боротьби із Католицькою Лігою і Габсбургами. Лише вичерпавши всі дипломатичні резерви, Франція вступила у війну сама (21 травня 1635 оголошена війна Іспанії). З її втручанням конфлікт остаточно втратив релігійне забарвлення, оскільки французи були католиками. Франція залучила в конфлікт своїх союзників в Італії - герцогство Савойське, герцогство Мантуанське і Венеціанську республіку.

Дипломати:

✓ Генрих II Орлеанський, герцог де Лонгвіль – принц крові, видатний дипломат, у 1648 р. вождь Фронди – антиурядових виступів проти Мазаріні та королеви-матері.
✓ Клод де Месм – граф, колишній посол в Венеції, Данії та Швеції. Сприяв укладенню миру між Швецією та Польщею. Покинув конгрес, не дійшовши згоди з іншими послами від Франції та з Мазаріні.
✓ Абель Сервьєн – давній товариш Мазаріні. Виконував дипломатичні місії в Іспанії та Італії. Залишиться лояльним до кардинала протягом Фронди.

Мета: розколоти Священну Римську імперію німецької нації, послабити Габсбургів, захопити території.

Тактика: інтриги проти Католицької ліги, створення ворожих Габсбургам союзів, домагання визнання Голландських штатів. Шукати союзів проти Іспанії, з якою Франція знаходилась у стані війни.

Загальне положення на 1648 р.

Празький мир радикально не влаштовував Францію, оскільки Габсбурги значно посилювались. Тому в 1635 р. Франція вступає у війну.

Останній період війни протікав в умовах виснаження обох протиборчих таборів, викликаного колосальним напруженням і перевитратою фінансових ресурсів. Переважали маневрені дії і невеликі битви.

У 1642 кардинал Рішельє помер, а через рік помер і король Франції Людовик XIII. Королем став п'ятирічний Людовик XIV. Його міністр, кардинал Мазаріні, почав мирні переговори. У 1643 французи остаточно зупинили вторгнення іспанців у битві під Рокруа, знищивши 27 тисячну армію Габсбургів.

У 1648 шведи (маршал Карл Густав Врангель) і французи (Тюренн і Конде) розбили імперсько-баварську армію в битві при Цусмаргаузені і при Лансі. Тільки імперські території і власне Австрія залишалися в руках Габсбургів.

Війна з Іспанією тривала до 1659 р.

Релігійне питання:

жодних вимог щодо протестантів. Загальне послаблення династії Габсбургів та її впливів у католицькому світі

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни - 4

СВЯЩЕННА РИМСЬКА ІМПЕРІЯ НІМЕЦЬКОЇ НАЦІЇ

Голова держави:

імператор Фердінанд III Габсбург - католик
Батько – Фердинанд II Габсбург
Мати – Марія Анна Баварська
Дружина (у 1648 р.) – Марія Леопольдина Австрійська

Імперія, у складі якої перебували як католицькі, так й протестантські суб'єкти, слугували каталізатором конфлікту. Габсбурги – консервативні католики, які завжди активно пручались реформації. Традиційно союзниками виступали Габсбурги Іспанії, папа Римський, католицька Баварія. У конфесійну епоху Імперія створює Католицьку лігу – дипломатичну коаліцію лояльних держав.

Дипломати:

- ✓ Максиміліан Траутмансдорф – голова австрійської делегації, граф. Вірний слуга Габсбургів, у 1635 році уклав Празький мир.
- ✓ Йоганн Людвіг (Нассау-Хадамар) – граф, представник знаті. Заступник голови місії. В минулому кальвініст.
- ✓ Ісаак Вольмар – адвокат, в минулому протестант. Віддав багато років службі Імперії як юрист.
- ✓ Йохан Максиміліан фон Ламберг – австрійській аристократ, граф, міністр м. Штайр, католик.
- ✓ Йохан Кран – представник Надворної ради, адвокат.

Мета: запобігти розділу Імперії. Розповсюдити католицтво на теренах Імперії.

Тактика: На базі згоди, досягнутої з імперськими католицькими й протестантськими країнами, протиставити одна одній Францію й Швецію й, розпалюючи суперечності між ними, домагатися рішень, сприятливих для австрійського дому. Можливі компроміси.

Загальне положення на 1648 р.

Спочатку успіх у війні супроводжував імператора. Втім після вторгнення шведів у 1630 р., в 1633 р. був створений Гейльбронський союз протестантських князівств імперії під керівництвом Швеції, що загрожувало розпадом імперії. Проте в 1634 р. іспано-імперській армії вдалося завдати нищівної поразки шведам в битві при Нердлінгені й перейти у наступ. У травні 1635 р. між протестантськими і католицькими суб'єктами імперії був укладений Празький мир, відповідно до якого скасовувалися всі союзні об'єднання на території Німеччини, у тому числі Католицька ліга і Гейльбронський союз, а всі німецькі князі, незалежно від конфесійної приналежності, були зобов'язані об'єднати свої військові контингенти з армією імперії для спільної боротьби зі шведами. Знову склався союз провідних німецьких держав, дезінтеграційні процеси були зупинені.

В стороні від Празького миру залишилися радикальні князівства кальвінізму на чолі з Гессен-Касселем. В той же час, консолідація імперії сильно стурбувала Францію. У травні 1635 р. Франція вступила у війну на стороні шведів. Спочатку імперії вдавалося стримувати франко-шведський наступ, проте в 1639 р. стався перелом — французи прорвалися в Швабію, а Празька система почала розпадатися: у 1640 р. з війни вийшов Бранденбург, в 1642 р. була розгромлена Саксонія. У 1645 р. почалися мирні переговори між імператором, Францією, Іспанією і Швецією при активній участі імперських класів в Мюнстері і Оснабрюці. Їх хід визначався розвитком військових дій: у 1647 р. капітулювала Баварія, в 1648 р. шведи узяли Прагу, а Іспанія була вимушена визнати незалежність Нідерландів.

Релігійне питання:

Активне просування католицизму. У червні 1647 р. імператор запропонував свій проект з релігійного питання, який передбачав значні поступки протестантам в імперії, але категорично виключав ці поступки в спадкових землях. Релігійні питання не раз спричиняли кризу в перебігу переговорів.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни - 3

ІСПАНСЬКА ІМПЕРІЯ

Голова держави:

король Філіп IV Іспанський (Габсбург) - католик
Батько – Філіп III Іспанський
Мати – Маргарита Австрійська
Дружина (у 1648 р.) – не мав

Традиційно іспанська дипломатія була тісно пов’язана з «природними союзниками» - католиками. В першу чергу, найближчими союзниками Іспанії була Священна Римська імперія та Римська курія. На початку XVII ст.. Іспанія потроху втрачає свій колишній авторитет, при цьому залишаючись провідною європейською торговою державою, найбільшою колоніальною імперією в світі. Принциповим питанням у Європі для іспанців було збереження за собою Нідерландів.

Іспанські війська були розпорошені всією Європою, а також на морі, вони намагалися захистити морську торгівлю проти значно покращеного голландського і французького флотів, у той же час вели боротьбу з Османською імперією та пов'язаними з нею барбарійськими піратами в Середземному морі. Були суперниками у морській торгівлі для голландців, англійців та французів.

Дипломати:

- ✓ Гаспар де Бракамонт – граф, голова дипломатичної місії. Мав широкі зв’язки у Італії.
- ✓ Дієго Сааведра – іспанський письменник та дипломат. Легат Іспанії в Римі, посол в Баварії. Один з найбільш активних критиків принципів політики за Н. Макіавеллі.
- ✓ Бернардіно де Реболлєдо – іспанський поет, солдат та дипломат. Воював в Італії, Фландрії та на Середземномор’ї. У 1648 р. – посол Іспанії в Данії. Активний супротивник шведів.
- ✓ Антуан Брун – адвокат та дипломат, посол Іспанії в Бургундії.

- ✓ Иосиф Бергень – францисканець, єпископ. Останній католицький архієпископ Камбре (у Нідерландах). Активний учасник переговорного процесу, але помирає у 1647 р.

Мета: запобігти самостійності Голландії. Захистити власні торгові інтереси. Протистояти просуванню французького впливу на Піренеї у Каталонії.

Тактика: союз з австрійськими Габсбургами. Шукати союзів проти Франції, з якою Іспанія знаходилась у стані війни. Йти на компроміс зі всіма противниками посилення Голландії.

Загальне положення на 1648 р.

Кардинал Рішельє (Франції) був рішучим прихильником Голландії і протестантів з початку війни, намагаючись зупинити Габсбургів в Європі. Рішельє вирішив, що Празький мир (1635 р.) суперечить інтересам Франції і оголосив війну імператору Священної Римської імперії та Іспанії. У війні досвідченіші іспанські війська спочатку мали успіх. У 1636, іспанські війська просунулися далеко на південь, до міста Корбі, тим самим поставили під загрозу Париж, війна була близька до завершення на іспанських умовах.

У 1636, Оліварес зупинився заздалегідь, побоюючись спровокувати наступне банкрутство корони. За цей час французькі війська перегрупувалися і витиснули Олівареса назад до іспанських кордонів. Іспанська армія ніколи більше не проникала так глибоко на терена Франції. У битві при Даунсі в 1639 іспанський флот з військами було знищено голландським флотом, й Іспанія виявилися не в змозі забезпечити і зміцнити свої війська в Нідерландах. За підтримки Франції, неаполітанці, португальці та каталонці розпочали повстання проти Іспанії в 1640-і роки. Останні навіть визнали своїм сюзереном французького короля. Іспанська армія у Фландрії, яка складалась з кращих вояків і керманичів, зазнала французького нападу на чолі з принцем Конде в північній Франції в Рокруа в 1643. Іспанці, на чолі з Франсиско де Мело, були переможені французами. Традиційно, битва при Рокруа істориками розглядається як кінець іспанського панування в Європі, але війна не була закінчена. З Нідерландами, затиснута між французькими і голландськими військами після битви під Лансом в 1648, Іспанія уклала мир.

Релігійне питання:

підтримка католицького впливу дому Габсбургів.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни - 3

ПАПСЬКИЙ ПРЕСТОЛ

Голова держави: Папа Римський Іннокентій X. Колишній нунцій у Франції та Іспанії. З 1629 р. – кардинал. Активний борець з протестантською єрессю.

Рішення з релігійних питань, які забезпечували більший ступінь релігійної свободи, сприяли подальшій секуляризації політики. Саме тому учасники конгресу з цілковитою байдужістю сприймали протести папської курії проти протестантсько-католицьких угод. Папська курія дуже негативно ставилась до складання антихристіанського документу.

Дипломати:

- ✓ Фабіо Кіджі – папський нунцій у Кельні. Майбутній папа Олександр VII. Фабіо Кіджі був сином банкіра з Сієни. Вивчав філософію та теологію та поступив в розпорядження папи Урбана VIII у 1628 році. У 1635 році став інквізитором на Мальті.

Мета: запобігти юридичному визнанню прав протестантів на свободу віросповідання. Активно просувати католицизм під верховенством папи.

Тактика: підтримувати Габсбургів як активних католиків. Запропонувати хрестовий похід проти невірних (османів), з метою відволікти європейців від конфесійних справ.

Загальне положення на 1648 р.

Римська курія офіційно не брала участі у Тридцятирічній війні. Хоча моральна підтримка іспанських та австрійських Габсбургів, а також Речі Посполитої, як правовірних католиків, що ведуть священну війну проти єресі, була об'єктивним фактом. Не маючи ресурсів для втручання, Папський престол був змушений осторонь спостерігати за першим в Європі конфліктом націй, навіть якщо війна й носила відверте релігійне забарвлення на перших етапах. На конгрес у Мюнстері папський нунцій був запрошений у якості посередника (медіатора), що мав ніби то врівноважити позиції сторін.

Релігійне питання: насадження католицизму там, де «ще не було все втрачено» – у протестантських німецьких князівствах

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

РЕСПУБЛІКА ВЕНЕЦІЯ

Голова держави:

дож Франческо да Молін - католик

Обраний дожем у 1646 р. Видатний військовий діяч. Особливо відомий вдалими діями на морі.

Венеція в середині XVII ст. все ще залишалась могутньою Середземноморською торгівельною державою. Венеціанська дипломатія залишається взірцем дипломатичного мистецтва. Втім, обставини у зазначений період не були дуже сприятливими для Венеції. Після протиріч з Папським престолом на початку століття, венеціанці стикаються з найбільш небезпечним супротивником – Оттоманською імперією. В 1648 р. турки осаджають о. Крит та його столицю Кандію, що була форпостом венеціанської торгівлі у Східному Середземномор'ї. Венеція збирає величезний флот – війна за острів триватиме 25 років. Іншим проблемним напрямком зовнішньої політики є Далмація, на яку також активну зазіхали, але вже з суходолу, османи.

Дипломати:

- ✓ Алевізо Контарині – венеційський аристократ, дипломат. Був послом у Голландії, Англії та Франції. Допоміг укладанню союзу Франції зі Швецією 1630 р., був у довірі в кардинала Ришельє. Домігся підписання угоди між Венецією та Францією проти австрійських Габсбургів, коли була загроза захоплення регіону Вальтелліна. Наприкінці 1630-х рр. був послом при Римській курії, а також в Порті.

Мета: Укладання союзницьких угод з європейськими державами проти Оттоманської імперії, пошуки союзника на Середземному морі.

Тактика: дотримання дипломатичного церемоніалу. Визнання за Венецією її посередницьких функцій.

Загальне положення на 1648 р.

Венеція не брала активної участі у Тридцятирічній війні, утримувалась від коментарів. Хоча до Вестфальського конгресу вплив Венеції на європейські справи помітно ослаб, але Республіка Св. Марка намагалася підтримати свій попередній міжнародний авторитет, вимагаючи дотримання щодо неї всіх правил створеного нею таки дипломатичного церемоніалу. З цією метою вона поставила свою дипломатію на службу Вестфальському конгресу. Одним із двох посередників на європейських мирних переговорах став досвідчений венеціанський дипломат Алевізо Контарині. Протягом кількох років він виконував щонайскладніше завдання: вів листування з європейськими дворами, інструктував своїх колег-послів, фіксував позицію сторін, що брали участь у переговорах, долав негаразди між ними.

Релігійне питання: венеціанці були католиками, проте торгові зносини вони ставили понад релігію

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 3

РЕСПУБЛІКА ОБ'ЄДНАНИХ ПРОВІНЦІЙ

Голова держави:

статхаудер Вільгельм II Оранський. Принц Насау-Оранський - протестант
Батько – Фредерік-Генріх Оранський
Мати – Амалія Сольм-Браунфельська
Дружина (у 1648 р.) – принцеса Марія. Старша донька короля Англії Карла I та Генрієти Марії Французької.

Протиборство унітарної монархічної сили в особі статхаудера і республіканської системи, яку представляв пенсіонарій Голландії, існувало протягом XVII-XVIII ст.. Великий пенсіонарій - відповідальний державний пост в Голландській республіці. В руках пенсіонарія іноді зосереджувалася вся повнота влади. Представник великої буржуазії Ян де Вітт, будучи великим пенсіонаріем, мав навіть більші права, аніж стадхаутер.

Незважаючи на постійні війни (зокрема тривалу Вісімдесятирічну війну з Іспанією за незалежність), XVII століття було періодом розквіту нідерландської економіки. Нідерландські купці панували на внутрішніх європейських ринках, Балтійському і Середземному морях, у Німеччині та Великобританії. Потіснивши Антверпен, Амстердам став центром європейської торгівлі. Голландські рибальські судна переважали на Північному морі. Республіка поширила свій вплив і на далекі заморські території і завдяки надзвичайно заповзятливим Ост- і Вест-Індійським компаніям захопила великі колонії в Південно-Східній Азії (почавши з захоплення португальських володінь) і в Америці.

Дипломати:

- ✓ Адріан Паув – дипломат, великий пенсіонарій Голландії з 1631 по 1636 рр. Делегат від провінції Голландії на конгресі.

- ✓ Віллєм Ріпперда – лорд, військовий та дипломат. Лояльний принцу Насау-Оранському. Делегат від провінції Оверейсел на конгресі.
- ✓ Бартольд ван Гент – секретар Голландського посольства, уклав сепаратний мир з Іспанією та союз з Францією в 1644 р. Має гарні відносини зі шведами. Делегат від провінції Гелдеоланд.
- ✓ Йохан ван Матенесс – міністр провінції Голландія та Фрісландія, впливовий аристократ. Активно підтримує представників голландської буржуазії.

Мета: юридичне визнання незалежності Республіки Об'єднаних провінцій. Посилення торгівельних можливостей та крлоніальних надбань.

Тактика: створення союзів проти Іспанії. Не можна допустити посилення Швеції на Балтиці.

Загальне положення на 1648 р.

Основні події для голландців стосувались незакінченої війни за незалежність з Іспанією. Іспано-голландська війна злилась з більш тотальною Тридцятирічною війною. Голландці розпочали активну експансію в колоніях, захопивши, в тому числі, підконтрольну на той момент іспанцям Португальську Бразилію.

У Європі в 1632 році Фредерік-Генріх захопив Венло, Рурмонд і Маастріхт. Спроби нападу на Антверпен і Брюссель, однак, провалилися через відсутність підтримки фламандського населення. Нарешті у 1635 р. французи, підтримавши голландців, вдало атакували Іспанські Нідерланди.

У 1640-х рр.. Голландія різко виступила проти надмірного посилення шведських позицій на Балтиці. Осторога перед новим могутнім суперником на морі вплинула на подальші зовнішньополітичні кроки Голландії. У противагу Швеції Голландія стала підтримувати Данію, яка вже не становила для республіки значної небезпеки на Балтиці, тим паче після поразки її в датсько-шведській війні 1643 — 1645 рр. Генеральні Штати Нідерландів не пішли на подальше зближення з Францією, а згодом віддали перевагу укладенню миру з Іспанією.

Релігійне питання:

хоча Генеральні штати були негомогенним утворенням в плані конфесії, протестанти мали значно більше прав, аніж католики. Кальвіністські Нідерланди активно фінансували протестантський рух у Європі, зокрема у Чехії.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 3

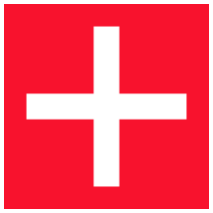

ШВЕЙЦАРСЬКИЙ СОЮЗ

Керівництво держави:

фогти самостійних кантонів та мери міст

У середині століття Швейцарія закінчувала шлях Реформації. Спільна зовнішня політика була заблокована через тривале релігійне протистояння. У Тридцятирічну війну глибокі релігійні розбіжності між кантонами втримали конфедерацію нейтральною, врятувавши її від усіх спустошень. Фактично Швейцарія залишилася абсолютно в стороні від Тридцятирічної війни, що затримала на багато років економічний і культурний розвиток всієї середньої Європи. Для Швейцарії вона прямо привела тільки до втрати чужого їй Роттвейля; але непрямі наслідки були незліченні. У Швейцарії проявилося і прийняло свідому форму прагнення до збереження нейтралітету в європейських зіткненнях - прагнення, згодом виробилося в форму політичної ідеї Швейцарії. У Швейцарії рятувалися втікачі від релігійних переслідувань, шукаючи притулку переважно в родинних їм за релігійним світоглядом кантонах. Тоді ж Швейцарія стала місцем притулку і для політичних вигнанців. Прибульці несли із собою розвиток нових галузей господарства. Все це сприяло розвитку економіки.

Дипломати:

- ✓ Йохан Рудольф Веттштейн – дипломат, мер Базеля з 1645 р., кар'єрист-чиновник.

Мета: юридичне визнання суверенітету Швейцарського союзу.

Тактика: укладення мира у Європі. Визнання за собою статусу нейтральної держави з свободою віросповідання. Іти на поступки.

Загальне положення на 1648 р.

Протягом війни Швейцарія була своєрідним «мирним оазисом». Торгівельні відносини суб'єктів союзу вимагали укладення чисельних оборонних союзів з ворогуючими сторонами. Часто одні такі союзи «нейтралізували» інші, що дозволяло Швейцарії залишатись порівняно нейтральною країною. Протягом війни швейцарці наполегливо відкидали прохання про прохід армій територією країни (наприклад, Іспанії чи Швеції). Виключення було зроблено лише одного разу в для французів, коли французька армія пройшла через протестантські кантони. Військові дії в основному точились навколо південних кантонів, де швейцарці у союзі з Францією досить вдало діяли проти Іспанії.

Релігійне питання: багатоконфесійна держава, де були як католицькі так й протестантські провінції, послідовно відстоювала своє право на релігійну свободу вибору.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 2

ГЕРЦОГСТВО САКСЕН-АЛЬТЕНБУРГ

Голова держави:

герцог Фрідріх Вільгельм II Саксен-Альтенбургський - протестант

Батько – Фрідріх Вільгельм I. Мати – Анна Марія Пфальц-Нойбургська. Дружина (у 1648 р.) – Софія Єлизавета Бранденбурзька. Належала до роду Гогенцоллернів.

Маленьке герцогство в центрі Німеччини, було складовою частиною Священою римської імперії німецької нації. Проводило відносно самостійну зовнішню політику. Із початком епохи конфесійних війн надійно приєднується до євангелічної унії, оскільки більшість населення сповідували протестантизм.

Дипломати:

- ✓ Вольфганг Конрад фон Тумбширн – дипломат та адвокат. Депутат від герцогства у рейхстазі Імперії.

Мета: релігійна свобода, вільне віросповідання

Тактика: союз із іншими протестантськими націями.

Загальне положення на 1648 р.

Під час Тридцятирічної війни Фрідріх Вільгельм II, як і інші представники його сім'ї, воював на боці протестантів, служив під керівництвом Ганса Георга фон Арнім-Бойтценбурга, брав участь у Брейтенфельдском битві (битві під Лейпцигом) в 1631 р., коли шведи із саксонцями нанесли відчутну поразку силам Католицької ліги. Як наслідок, шведи (протестанти) займають Саксонію та створюють плацдарм для просування на південь.

Внаслідок Тридцятирічної війни, країна була зовсім знесилена. Фрідріх Вільгельм був зосереджений на тому, що було необхідним для загальної політики добробуту.

Релігійне питання: більшість жителів належали до євангелічно-лютеранської церкви, а отже протестанти воліли відстояти свої права.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

КУРФЮРСТВО САКСОНІЯ

Голова держави:

курфюрст Йоганн-Георг I - протестант

Батько – Крістіан I. Мати – Софія Бранденбурзька. Дружина (у 1648 р.) – Магдалєна Сибілла Пруська.

Велика земля у центрі та сході Свяченої Римської імперії німецької нації. Один з найбільш населених регіонів Німеччини. Курфюрст, незважаючи на той факт, що сам був протестантом, мав надзвичайно добрі стосунки з Імператором Фердинандом, віддавши за нього голос на виборах.

Дипломати:

- ✓ Йоганн Ернст Пісторіс – юрист, голова місії. Суддя в Оберхофі, державний чиновник.
- ✓ Йоганн Лейбер – дипломат та адвокат.

Мета: релігійна свобода, провадження незалежної від Імперії політики. Розширення території.

Тактика: союз із іншими протестантськими націями.

Загальне положення на 1648 р.

На початку Тридцятирічної війни Йоганн-Георг охоче погодився підтримувати імператора, послав військо в Верхню Лужицю і взяв Бауцен. Жителі Лужиці і Сілезії підкорилися Фердинанду, отримавши визнання своєї релігійної та громадянської свободи і обіцянку її охорони з боку курфюрста. Коли Фердинанд не виконав свого зобов'язання, Йоганнн-Георг визнав це за особисту образу, але довго ще не наважувався відкрито висловитися проти імператора. Тільки в 1631 році він оголосив, що не може більше терпіти утиски протестантів, і зібрав євангелічний конвент в Лейпцігу, який не дав результатів.

На пропозиції союзу Густава Адольфа Йоганнн-Георг довго не відповідав, незважаючи на зусилля своєї дружини Магдалени Сибілли, ревнивої протестантки. Причиною падіння Магдебурга була повільність Йоганнна-Георга в дозволі шведському королю перейти через Ельбу у Віттенберга. Тільки тоді, коли Тіллі напав на ще не займану війною Саксонію, Йоганнн-Георг зважився укласти союз зі шведами.

У битві при Брейтенфельді (Лейпцигу) Йоганнн-Георг показав себе далеко не хоробрим. Густав-Адольф доручив йому облогу Лейпцига і заняття Богемії. Образ дій Йоганнна-Георга в Празі показав його схильність до зближення з імператором, але укласти з ним мир Йоганнн-Георг зважився лише після смерті Густава-Адольфа і поразки протестантів при Нердлінгені. Умови Празького договору 1635 були невигідні для протестантів і змусили їх дивитися на Йоганнна-Георга I- як на зрадника.

При переговорах про мир в Оснабрюці Йоганн Георг опирався відновленню протестантизму в Богемії (Лужиці).

Релігійне питання: протестантське населення, яке бореться за визнання своїх прав. Втім курфюрст досить поміркований у цьому сенсі.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 2

ГЕРЦОГСТВО БРАУНШВЕЙГ-ЛЮНЕБУРГ

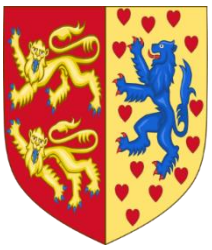

Голова держави:

герцог Георг Вільгельм (нар. 1624 р.) - протестант
Батько – Георг, герцог Брауншвега-Люнебурга
Мати – Анна Елеонора Гессен-Дармштадтська
Дружина (у 1648 р.) – не має.

Історичне німецьке герцогство, яким правили Вельфи. Входило до складу Священної Римської імперії німецької нації. Найближчим сусідом герцогства була Саксонія, від якої зазначена земля відокремилась ще у XIII ст.. Населення переважно протестантське.

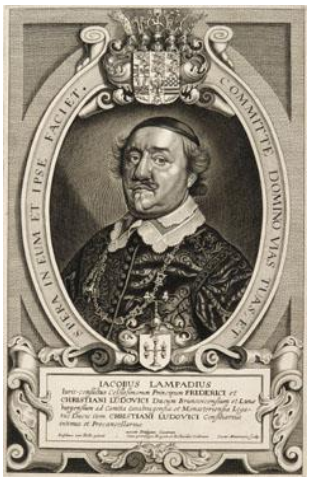

Дипломати:

- ✓ Яков Лампадіус – дипломат, повірений герцога у зовнішніх справах. Державний чиновник.
- ✓ Генріх Лагенбек – доктор юридичних наук, головний комісар дому Брауншвейг-Люнебург.

Мета: релігійна свобода, провадження незалежної від Імперії політики.

Тактика: союз із іншими протестантськими націями.

Загальне положення на 1648 р.

Герцогство брало активну участь у Тридцятирічній війні. Протягом датського періоду, після поразки короля Данії Крістіана IV від Католицької ліги у битві при Луттері в 1626 р. знаходилось під окупацією. Лише міста Брюнсвік та Ганновер не були захоплені. В 1636 р. до влади приходить Георг, талановитий полководець. Сили Георга допомагають шведам звільнити землі герцогства в 1637 р. Після смерті Георга у 1641 р. був укладений сепаратний мир з імператором.

Релігійне питання: протестантське населення, яке бореться за визнання своїх прав.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

КУРФЮРСТВО БРАНДЕНБУРГ-ПРУСІЯ

Голова держави:

курфюрст Фрідріх Вільгельм I – протестант. Належав до династії Гогенцоллернів. Батько – Георг Вільгельм. Мати – Єлизавета Шарлотта Пфальцська. Дружина (у 1648 р.) – Луїза Генрієтта Оранська.

Німецьке князівство було створене в 1618 році шляхом об'єднання маркграфства Бранденбург і герцогства Пруссії. На долю Фрідріха Вільгельма випаде дуже відповідальна й складна, втім поважна місія – посилення Прусії у межах Священної Римської імперії німецької нації.. Саме курфюрство (цей статус земля отримала у 1640 р.) стане фундаментом для майбутнього посилення Прусії та правлячої династії Гогенцоллернів.

Дипломати:

✓ Йоганн VIII, граф Сайн-Витгенштейна – воював як полковник у шведській армії, був членом Formatium Consilium – військової ради канцлера Акселя Оксеншерна.

✓ Йоахім Фрідріх фон Блументаль – військовий, дипломат. Один з засновників бранденбурзької пруської армії.

✓ Матіас Весенбек – дипломат, почав кар'єру в сеймі в Регенсбурзі. Представляє регіони Померанію-Штеттін та Брандербург-Кульмбах.

Мета: релігійна свобода, провадження незалежної від Імперії політики. Територіальне розширення за рахунок Померанії.

Тактика: союз із іншими протестантськими націями, передусім зі шведами.

Загальне положення на 1648 р.

Бранденбург брав участь у війні фактично від першого її дня, оскільки театр воєнних дій знаходився майже постійно саме на пруських землях. На ефективність протестантської коаліції у першій фазі війни значно вплинув бранденбурзько-саксонський антагонізм. У той час як Джордж Вільям стверджував нейтралітет, присутність армії Валленштейна змусила його приєднатися до Католицької ліги в Договорі про Кенігсберзі (1627 р.). Коли шведська імперія вступила у війну і просунулися в Бранденбурзі, Георг Вільгельм знову ствердив, нейтралітет, але Густав Адольф примусив князівство приєднатися до Швеції в якості союзника. Втім у 1635 р. ініціатива в Пруссії перейде до Габсбургів. З першого ж року свого царювання (1640 р.) Фрідріх усвідомив важкі й складні умови, в яких знаходився Бранденбург. При Георгі Вільгельмі Бранденбург за Празьким миром був тісно пов'язаний з Австрією. Новий курфюрст зважився різко змінити політику: в 1641 він став на бік Швеції, уклавши з ними перемир'я, і зайнявся облаштуванням своєї армії. У перші ж роки правління Фрідріха Вільгельма виник проект одруження його на Христині, дочці Густава II Адольфа, але проти цього проекту повстали як в Швеції, так і в Бранденбурзі, і тому курфюрст одружився на Луїзі-Генрієтті Оранській, дочці штатгальтера Фрідріха Генріха.

Внаслідок війни населення курфюрства зменшилось вдвічі, а в окремих регіонах й на дві третини. Економіка була фактично зруйнована. Лише армія, отримавши безцінний бойовий досвід, збільшившись за кількістю, становила більш-менш реальну силу.

Релігійне питання: протестантське населення (лютерани та кальвіністи, а також біглі французькі гугеноти), яке бореться за визнання своїх прав.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 2

КУРФЮРСТВО БАВАРІЯ

Голова держави:

курфюрст Максиміліан I Баварський – католик. Належав до династії Гогенцоллернів. Батько – Вільгельм V. Мати – Рената Лотарінгська. Дружина (у 1648 р.) – Марія Анна Австрійська з роду Габсбургів Віттельсбахів.

Велика земля на півдні Німеччини. Населення переважно католики. Знаходилось у складі Священної Римської імперії німецької нації. Віттельсбахи, що правили Баварією, були молодшою гілкою сім'ї, яка правила Курпфальцем. Відповідно до «Золотої булли» 1356 року право вибору імператора було закріплено за представниками правлячої в Пфальці старшої гілки, а молодша (Баварська) гілка з виборів виключалася. В 1607, виконуючи наказ імператора Максиміліан взяв протестантське місто Донауверт, що спровокувало об'єднання протестантських князів, які утворили Євангельську унію, для оборони від католицького натиску. У відповідь Максиміліан організував і став на чолі Католицької Ліги. Під час Реформації Пфальц прийняв протестантизм, курфюрст Фрідріх V в 1619 році прийняв корону Богемії. Після початку тридцятирічної війни, в 1619 передав війська Католицької Ліги в підпорядкування імператора Фердинанда II. 8 листопада 1620 баварські війська на чолі з графом Іоганом Тіллі розбили війська чеських протестантів короля Фрідріха V в битві на Білій Горі., і за це в 1623 році імператор Фердинанд II передав Верхній Пфальц і титул курфюрста його двоюрідному братові Максиміліану I Баварському. Поразка викликала розпад Євангелічної унії і втрату Фрідріхом V усіх його володінь і титулу. Фрідріх V був вигнаний з Священної Римської імперії. Він спробував заручитися підтримкою Нідерландів, Данії та Швеції. Чехія пала, Баварія здобула Верхній Пфальц, а Іспанія захопила Курпфальц, забезпечивши собі плацдарм для чергової війни з Нідерландами.

Дипломати:

✓ Георг Кристоф фон Хасланг – граф, таємний радник курфюрста, кавалерист баварської армії.

✓ Йоганн Адольф Кребс – юрист. Радник з політичних питань курфюрста.

Мета: посилення ролі Баварії у Німеччині. Територіальне розширення за рахунок Пфальцу.

Тактика: союз із католицькою Францією, католицькими курфюрстами Німеччини.

Загальне положення на 1648 р.

У наступні роки цієї війни Баварія, особливо в північній частині, сильно постраждала. У 1632 році вторглися шведи, які навість захопили та пограбували Мюнхен. А коли Максиміліан порушив договір в Ульмі в 1647 році, французи та шведи знову розорили баварські землі. Втім, за підсумком, з війни Баварія вийшла набагато сильнішою, аніж раніше. Відновлення Верхнього Пфальцу зробило Баварію компактним об’єднанням; Баварія починає грати самостійну роль в європейській політиці.

Релігійне питання: католицьке населення, невелика кількість протестантів, які борються за визнання своїх прав.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 2

ГЕРЦОГСТВО ВЮРТЕМБЕРГ

Голова держави:

герцог Еберхард III Вюртембергський – протестант.

Батько – Йоганн Фредерік, герцог Варембергський. Мати – Варвара Софія Брандербурзька. Дружина (у 1648 р.) – Анна Катарина, рейнграфиня Сальм-Кірбурга

Швабська держава у складі Священної Римської імперії німецької нації. Правила герцогством з XIII ст.. вюртемберська династія. Ідеї реформації сильно відбились на колись повністю католицьком населенні держави. На початок війни більшість людей сповідувала лютеранство, протестантом був і сам герцог. У Тридцятирічну війну герцогство увійшло у складі Євангелічної унії.

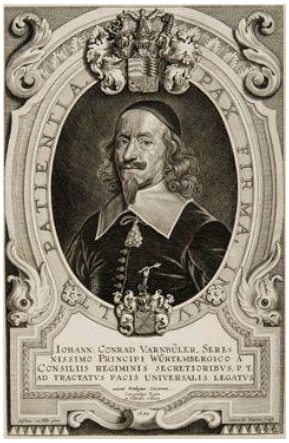

Дипломати:

- ✓ Йоганнн Конрад Варнбюллєр – політик та дипломат, вивчав право. З 1624 р. на державній службі в Штутргарті. Також був членом Formatium Consilium – військової ради канцлера Акселя Оксеншерна.

Мета: повернення втрачених під час війни земель. Свобода віросповідання підданих

Тактика: союз із Швецією проти Імператора. Союз з іншими протестантськими державами.

Загальне положення на 1648 р.

Протягом першого етапу війни, хоча армія Вюртембергу майже не брала участь у бойових діях, територія герцогства постійно спустошувалась битвами. Еберхард III, в якості союзника Франції та Швеції, активно занурився у війну в 1633 році, але після битви при Нордлінгені в 1634 році війська Імператора зайняли князівство і герцог був змушений відправитись у вислання до Страсбургу, де він одружився. В 1638 р., після довгих переговорів з імператором Фердінандом, повертається додому. Герцогство втратило багато територій, де починає насаджуватись католицизм.

Вюртемберг був центральною ареною війни; його населення скоротилося на 57% між 1634 і 1655 рр., в першу чергу через смерті, хвороби, зниження рівня народжуваності та масової міграції переляканих селян.

Релігійне питання: протестантське населення, яке зазнало багатьох утисків від католиків під час війни. Боротьба за релігійну свободу.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

КУРФЮРСТВО КЕЛЬН

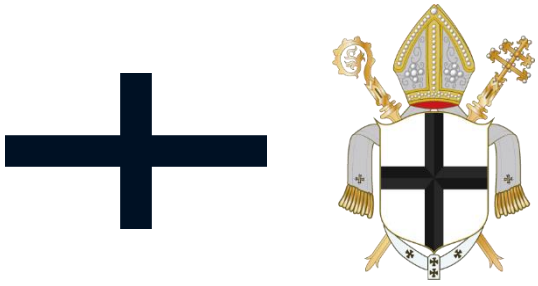

Голова держави:

архієпископ Фердінанд Баварський – католик. Брат Максиміліана I.
Батько – Вільгельм V. Мати – Рената Лотарінгська. Дружина (у 1648 р.) – не мав

Духовне князівство у складі Священної Римської імперії, що існувало з X по початок XIX ст. Воно займало територію, яка знаходиться у власності Римо-католицького архидієцезії Кельна, і управлялося архієпископом, який виступав у функції курфюрста Священної Римської імперії. Внаслідок Кельнської війни у XVI ст.., коли перемогу одержали контр реформатори, до курфюрства проникають баварські впливи. Фердинанд Баварський був активним апологетом контрреформації. У 1614 році Фердинанд видає указ, згідно з яким цивільні права і право на заняття державних посад в архієпископстві покладалися лише особам католицького віросповідання. На підпорядкованих йому територіях архієпископ заохочував діяльність єзуїтів, капуцинів та інших релігійних орденів. У зовнішній політиці він орієнтувався на Баварію, всіляко підтримуючи свого брата Максиміліана - в тому числі під час Тридцятирічної війни. У 1618 Фердинанд вступає в Католицьку лігу.

Дипломати:

- ✓ Франц Вільгельм фон Вартенберг – баварський католик, єпископ Оснарбрюка. Син Вільгельма V. Був активним діячем Католицької ліги.

Мета: зберегти католицьку віру, не допустити посилення протестантів.

Тактика: союз із католицькими курфюрстами Німеччини.

Загальне положення на 1648 р.

У перше десятиліття Тридцятилітньої війни він зумів захистити свої території від ворожих навал. Головну роль при цьому, у фінансовому плані, відігравала Іспанія. Однак після вступу у війну Швеції архієпископство Кельнське було розорене численними загонами билися тут шведських, французьких, іспанських і австрійських військ.

Релігійне питання: переважно католицьке населення. Невелика кількість реформаторів-протестантів зазнають дуже жорстких утисків.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

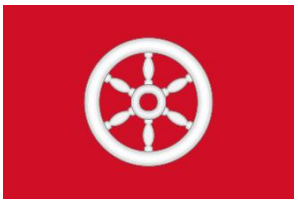

КУРФЮРСТВО МАЙНЦ

Голова держави:

архієпископ Йоганнн Філіп фон Шенборн – католик.

Батько – Георг фон Шенборн, представник лютеранської аристократії. Мати – ?. Дружина (у 1648 р.) – не мав

Духовне князівство у складі Священної римської імперії Німецької нації, яким управляв архієпископ, що виступав у функції курфюрста. Член Католицької ліги. Війна відкрила перед архієпископством нові можливості. Перемоги католицької армії повернули втрачені території, де почалася Контрреформація. Крім того, на багатьох пфальцких територіях, католицька релігія була відновлена завдяки діяльності католицьких орденів. Якщо Георгу Фрідріху (1626-1629) вдалося ще в значній мірі керувати країною в мирі, то під владою Ансельма Казимира (1629-1647) війна поширилася на архієпископство. У 1631 році шведський король Густав II Адольф завоював Майнц. Шведи планували провести секуляризацію і відновити протестантство. Однак поразка шведів зірвала ці плани. Ансельм Казимир зміг повернутися в 1635 році в місто, проте він був змушений втекти знову в 1644 році, на цей раз від французьких військ. Війни і грабежі сильно змінили архієпископство - зруйнована економіка і вимерле населення.

Дипломати:

✓ Уго Еберхард Кратц фон Шарфентштайн – граф, дипломат. Імперський радник та скарбник у Майнці.

✓ Ніколас Георг Рейгерсберг – радник, мер міста Ашаффенбург, юрист.

Мета: зберегти католицьку віру, не допустити посилення протестантів.

Тактика: союз із католицькими курфюрстами Німеччини, з католицькою Францією.

Загальне положення на 1648 р.

У складній ситуації архієпископом був призначений Йоганнн Філіп фон Шенборн (1647-1673). Головним його завданням було скорочення тягаря війни. З цією метою він вів переговори як з союзними арміями, так і з французами та шведами. Ще до свого обрання на пост архієпископа він прийшов до усвідомлення, що у війні перемогти було неможливо. Йоганнн Філіп фон Шенборн в переговорах був готовий йти на поступки навіть у релігійному питанні, заради укладення миру. На відміну від жорсткого курсу, який проводив папський нунцій Фабіо Кіджі, він не був готовий порушити мирну угоду з питання про релігію. Як архієпископ Майнца, Йоганнн Філіп автоматично був головою Рейхстагу і міг говорити про політику імперії в рішучих тонах.

Релігійне питання: переважно католицьке населення, невелика меншина протестантів.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

КУРФЮРСТВО ТРІР

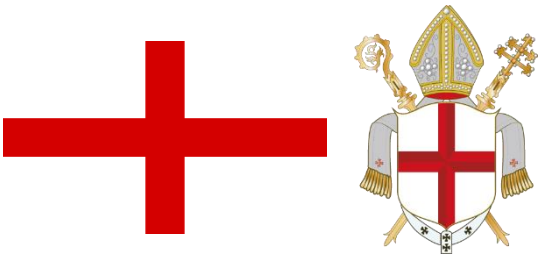

Голова держави:

архієпископ Філіп Крістоф фон Шотерн – католик.

Батько – ? (лютеранин). Мати – ? (католичка). Дружина (у 1648 р.) – не мав

Кафедра Тріра в сучасній землі Рейнланд-Пфальц є найстарішою в Німеччині. Імена єпископів Тріра містяться в письмових джерелах з середини III століття. Архієпископство Тріра було важливим церковним князівством Священної Римської імперії, чиї кордони проходили уздовж Мозеля між Трір і Кобленц. Від митрополії Тріра залежали єпископства Меца, Тула, Вердена, а архієпископ водночас виконував функції курфюрста в Священній Римській імперії німецької нації. Із початком війни, архієпископство стає основною ареною баталій.

Дипломати:

- ✓ Фридрих фон Уго Ельц – архідиякон, дипломат.

Мета: зберегти католицьку віру, не допустити посилення протестантів.

Тактика: союз із католицькими курфюрстами Німеччини, з католицькою Францією.

Загальне положення на 1648 р.

Особа Філіпа Крістофа Шотерна була вкрай непопулярна серед населення Тріра на початку його правління. В першу чергу це було пов'язано з фіскальною політикою, яку провадив архієпископ. У 1630 р. народ Тріра попросив імператора Фердінанда позбавити влади Шотерна, що й сталося з допомогою іспанських Габсбургів. Ворожі дії імператора привели архієпископа у стан його ворогів. Він повертається до Тріра в 1632 р. завдяки підтримці французького війська, яке захопило місто. В 1634 р. у винагороду Шотерн надає кардиналу Ришельє статус помічника архієпископа Тріра, який дав тому право голосу на імперських виборах. Іспанські війська Габсбурга відвоювали Трір в 1635 р. й ув'язнили Шотерна (він провів 10 років у в'язниці в Лінці). На завершальній фазі війни, коли поразка Габсургів вже була неминучою, Шотерн знову вступає в змову з французами. Втім цього разу опальний архієпископ вже був не потрібен Франції. Остання окупувала і пограбувала Трір в 1645 р.

Релігійне питання: переважно католицьке населення.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

ГЕРЦОРГСТВО САКСЕН-ВЕЙМАР

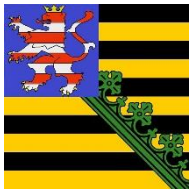

Голова держави:

герцог Вільгельм Саксен-Веймарський – протестант

Батько – Йоганн, герцог Саксен-Веймарський. Мати – Доротея Марія Ангальтська. Дружина (у 1648 р.) – Елеонора Доротея Ангальт-Десауська

Частина Священної Римської імперії німецької нації. На початку Тридцятирічної війни герцог Йоганн підтримав лідера протестантів Фердинанда V Пфальцкого, проте після поразки останнього в битві на Білій горі був позбавлений титулу, і регентом герцогства став його молодший брат Вільгельм, який успадкував герцогство після смерті брата в 1626 році. У 23-річному віці Вільгельм заснував лицарський орден, члени якого повинні були допомагати один одному і виручати один одного, націлений на збереження релігійних свобод. Разом з братами Вільгельм взяв участь у Тридцятилітній війні на стороні протестантів. Спочатку він служив у Мансфельда і Георга Фрідріха, потім – у Христіана Брауншвейзького. У 1623 році в результаті битви під Штадтлоном Вільгельм потрапив у полон до Тіллі разом з Фрідріхом Саксен-Альтенбургським, а Тіллі відправив бранців до імператора. Деякий час вони пробули в ув'язненні.

На службі у шведського короля Густава II Адольфа Вільгельм зробив швидку військову кар'єру, однак після загибелі короля в 1632 році шведський канцлер Аксель Оксеншерна, що став новим главою протестантів, не надав йому чергового звання генерала-лейтенанта, і тому після підписання в 1635 році Празького миру Вільгельм зволів, як і його родичі з Альбертинської гілки, піти на компроміс з імператором (на відміну від молодшого брата Бернгарда, який поступив на службу до французів).

Дипломати:

- ✓ Георг Ахатіус Хегер – граф Саксен-Гота, адвокат, був головою воєнної канцелярії герцога Бернгарда Веймарського, лютеранин.

Мета: релігійна свобода, вільне віросповідання.

Тактика: союз із іншим протестантськими націями.

Загальне положення на 1648 р.:

У 1638 р., коли зі смертю Йоганна Ернста пересіклись Саксен-Ейзенахська і Саксен-Кобургська гілки Ернестінів, Вільгельм успадкував більшу частину їх володінь. У 1640 році йому довелося відтворити герцогства Саксен-Гота і Саксен-Ейзенах для своїх молодших братів Ернста і Альбрехта I, однак після смерті Альбрехта в 1644 році герцогство Саксен-Ейзенах знову возз'єдналось з Саксен-Веймаром.

Тридцятирічна війна була для Саксен-Веймара, як і для багатьох інших німецьких держав, катастрофічною за наслідками. Багато людей бігли в Веймар. Час від часу місто приймало більше біженців, ніж налічувалось місцевих жителів, що призвело до спалаху епідемій. Сільські райони також сильно постраждали від війни. Після закінчення війни у 1642 році герцогство лежало в руїнах.

Релігійне питання: переважно протестантське населення, яке бореться за визнання своїх прав.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

КОРОЛІВСТВО БОГЕМІЯ

Голова держави:

імператор Фекрдінанд III Габсбург – католик

Батько – Фердинанд II Габсбург. Мати – Марія Анна Баварська. Дружина (у 1648 р.) – Марія Леопольдина Австрійська

Частина Священної Римської імперії німецької нації. Події, які стали приводом до початку війни, відбулись у Чехії, яка перебувала під владою айстро-німецьких Габсбургів. За релігійним принципом держава була поділена навпіл між католиками та лютеранами. Деякі протестантські лідери Чехії побоювалися втрати релігійних прав, наданих їм імператором Рудольфом II у своєму листі 1609 р. Вони радше воліли бачити при владі протестантського курфюрста Фредеріка V Пфальца (наступник Фрідріха IV, творець Євангелічної унії). Але в 1617 р. королем Чехії було обрано прихильника Габсбургів Фердинанда. Ця подія викликала в Чехії вибух народного невдоволення. У столиці Празі спалахнуло постання. Але в битві біля Білої Гори 8 листопада 1620 р. імператорські загони розгромили чеських протестантів. У Чехії почався католицький терор. У цей період були активні спроби залучити Османську імперії до війни. За посередництва протестантських князів Трансільванії та Угорщини армія султана рушила на допомогу повстанцям. Це стало причиною польсько-турецької війни 1620-1621 рр., де поляки-католики відкрито підтримували імператора Священної Римської імперії. Війна закінчилась утриманням status quo.

Дипломати:

- ✓ Ернст Фердінанд Валленштейн – дипломат, далекий родич генералісимуса, користується підтримкою імператора.

Мета: зберегти католицьку віру, не допустити посилення протестантів.

Тактика: союз із католицькими курфюрстами Німеччини, з Імператором.

Загальне положення на 1648 р.

Боротьба для Богемії фактично закінчилась у 1620 р. Імперським едиктом Фрідріх V Пфальцкий в 1623 р. був позбавлений володінь (в тому числі й у Пфальці) і титулу. До кінця життя він з сім'єю перебував у вигнанні. Землі протестантів були віддані католикам, а також великим феодалам, на кшталт відомого командуючого Валленштейна. Під час шведської інтервенції в 1645 р. відбулась одна з найбільших битв війни – під Янковом, де шведи остаточно розбили армію Імператора. Дізнавшись про поразку імператор Фердинанд III відступив в сторону Верхнього Пфальца. Імператор навіть запропонував Максиміліану Баварському частини Сілезії і Богемії в якості застави для продовження війни зі шведами. Продовження військових дій Баварії з Францією означало, що імператор Фердинанд III вже не міг розраховувати на баварські сили. Папа Інокентій X також не допоміг. Імператор був змушений покладатися на свої власні ресурси. Перемога під Янковом відкрила шведам шлях до Праги та Відня. Шведи не зробили вирішального удару лише через морози та змученість армії у грудні 1645 р.

Релігійне питання: переважно католицьке населення, протестанти мігрували або знаходились під значними утисками інквізиторів.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1

ГЕРЦОГСТВО МЕКЛЕНБУРГ-ШВЕРІН

Голова держави:

герцог Адольф Фрідріх I Менленбурзький – протестант

Батько – Йоганн VII Мекленбурзький. Мати – Софія Шлезвіг-Гольтштейн-Готорська. Дружина (у 1648 р.) – Марія Катаріна Брюнсвік-Данненберзька

Частина Священної Римської імперії німецької нації. 16 квітня 1608 р. Адольф Фрідріх був оголошений повнолітнім і правив в Мекленбург-Шверіні та Мекленбург-Гюстрові спільно з братом Йоганном Альбрехтом II. При другому розділі основних мекленбургзьких земель Адольфу Фрідріху відійшли території Мекленбург-Шверіну. У 1623 році обидва брати вступили в оборонний союз саксонських земель, намагалися зберегти у війні нейтралітет, але надавали таємну підтримку данським військами короля Крістіана IV, за що імперськими військами під командуванням Тіллі розглядалися як супротивники.

19 січня 1628 р. в Богемії імператор Фердинанд II видав грамоту, якою позбавляв братів-герцогів влади в країні і передавав їх землі Валленштейну спочатку по гарантії, а потім з успадкуванням. У травні 1628 р. брати покинули країну під натиском Валленштейна і повернулись лише після повалення Валленштейна в травні 1631 р. за допомогою шведських військ. За це вони були зобов'язані поступитися шведам на час містом Вісмар з островом Пель, а також Нойклостером і Варнемюнде.

Дипломати:

- ✓ Абрахам Кайзер – адвокат, має широкі зв'язки в Нідерландах.

Мета: збереження територій, релігійна свобода, вільне віросповідання.

Тактика: союз із іншими протестантськими націями.

Загальне положення на 1648 р.

Примирення з імператором відбулося по Празькому миру 1635 року, до якого пізніше приєднались й мекленбурзькі герцоги. Імператор визнав за ними герцогський титул. Мекленбург не брав участь у війні проти Швеції, але Швеція погрожуючи Мекленбургу війною, захопила і спалила Шверін і без бою взяла фортеці Деміц і Плау. Шведський гарнізон у Вісмарі прославився розграбуванням околиць і насильством над населенням. У Бютцові і Гюстрові кілька рот мекленбурзьких військ встали під рушницю у складі шведських полків.

У 1637-1640 рр. на мекленбургзькій землі знову розгорнулися бої між шведськими та імперськими військами. Мекленбург сильно постраждав від жахів Тридцятидітньої війни. Країна була спустошена шведами та імперськими військами. Населення скоротилось з 300 до 50 тисяч чоловік.

Релігійне питання: протестантське населення, яке бореться за визнання своїх прав.

Індекс армії (max - 5): кількість та якість, готовність до нової війни – 1
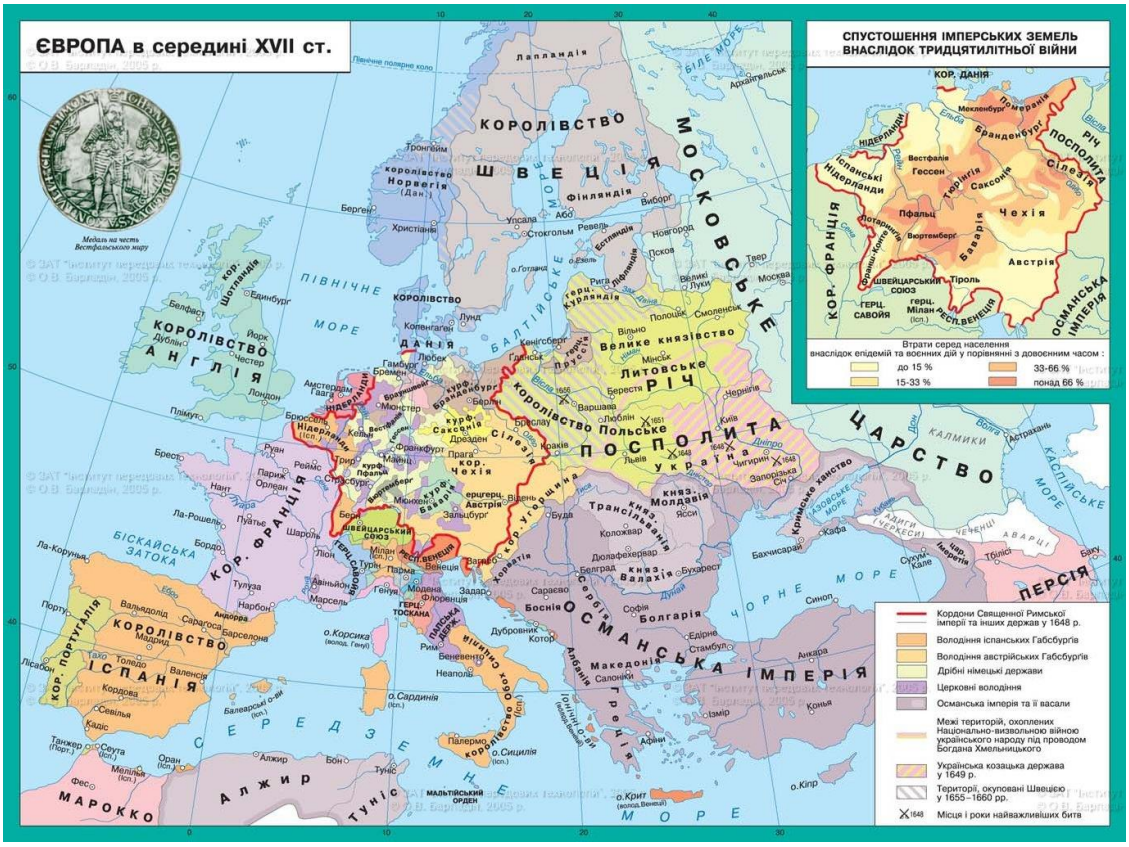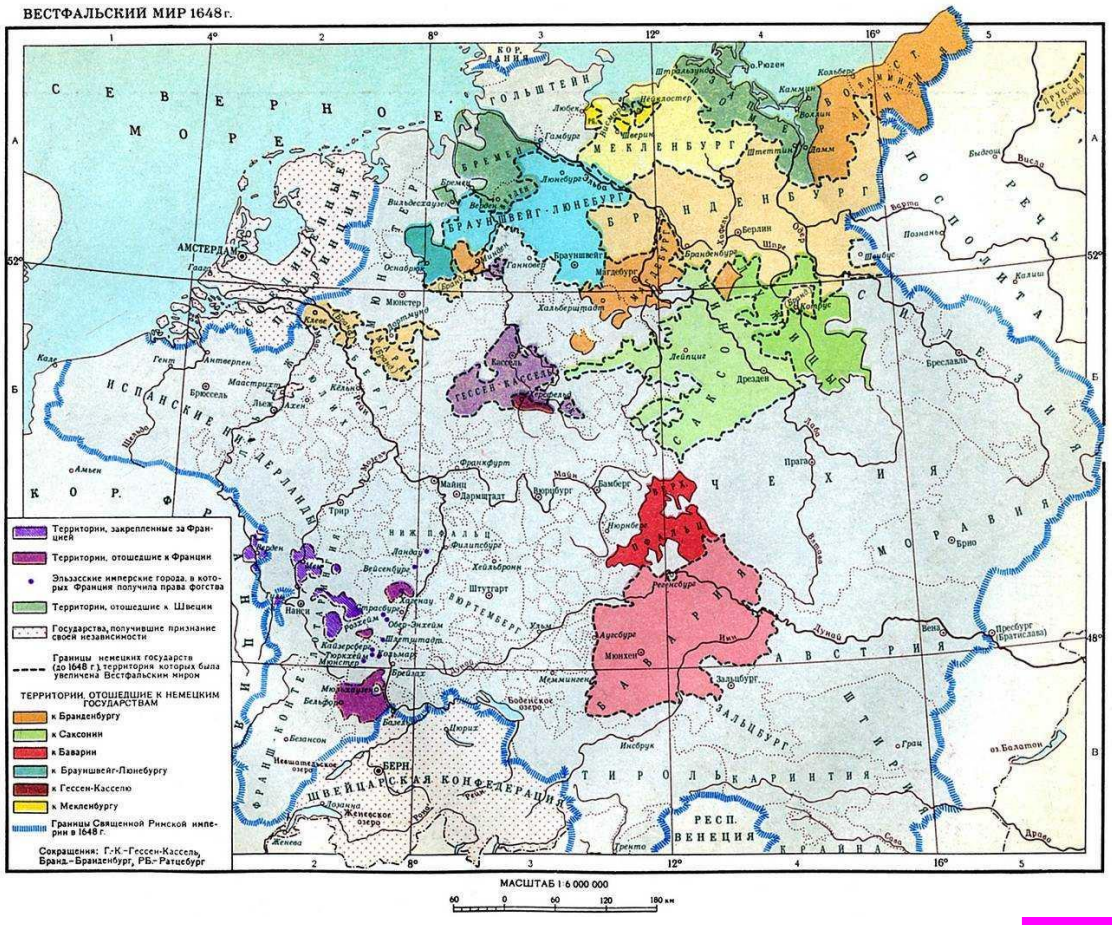
Додаток 1. ІЛЮСТРАТИВНІ МАТЕРІАЛИ ДО ГРИ